

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МЕЛОДІЙНИХ ХАРАКТЕРИСТИК МОВЛЕННЯ В УКРАЇНСЬКИХ, РОСІЙСЬКИХ ТА БРИТАНСЬКИХ ТЕЛЕБЕСІДАХ

У статті представлені результати аудиторського дослідження програм українського, російського та британського телебачення, що відносяться до жанру телебесіди. У роботі описані особливості телебесіди як виду дискурсу, а також запропоновано докладний аналіз тональних характеристик мовлення в досліджених видах телебесід. У результаті проведеного аналізу автор дійшов висновку, що українські, російські та британські телебесіди вирізняються певним набором інтонаційних засобів.

Ключові слова: телебесіда, дискурс, перцептивний аналіз, аудиторське дослідження, інтонація, мелодійний контур, тональне завершення.

В статье представлены результаты аудиторского исследования программ украинского, российского и британского телевидения, относящихся к жанру телебеседы. В работе описаны особенности телебеседы как вида дискурса, а также предложен подробный анализ тональных характеристик речи в исследованных видах телебесед. В результате проведенного анализа автор пришел к выводу, что украинские, российские и британские телебеседы отличаются друг от друга определенным набором интонационных средств.

Ключевые слова: телебеседа, дискурс, перцептивный анализ, аудиторское исследование, интонация, мелодический контур, тональное завершение.

In the given article the results of the auditory research of Ukrainian, Russian and British TV programmes belonging to the talk show genre are presented. The peculiarities of the talk show as a kind of discourse are described. The detailed analysis of the tone characteristics of speech in the studied types of talk shows is presented as well. As the result of the conducted research the author has come to the conclusion that Ukrainian, Russian and British talk shows differ from each other by a number of intonation means.

Key words: talk show, discourse, perceptive analysis, auditory research, intonation, melodious contour, terminal tone.

The results of the conducted auditory analysis of terminal tones in different types of talk shows testify to the clear differences in all the researched languages.

For instance rising tone turned out to be typical of Ukrainian event talk shows, while falling-rising tone was used quite rarely and rising-falling tone wasn't used at all in this type of programmes.

Popular science talk shows are also notable for maximal frequency of rising tones, the least amount of rising-falling tones as well as absence of falling-rising tone.

In moral-ethical talk shows mixed tone is used most often, and level tone is employed very rarely.

Entertaining talk shows are characterized by most frequent use of rising melodious contour. Usage of level tones as well as in British entertaining talk shows is characterized by the fewest number of cases.

Russian event talk shows are notable for the maximal amount of rising final tones, while falling-rising melodious contours were employed in this type of talk shows very rarely and rising-falling tones are not found in this type of talk shows as well as in Ukrainian and British event talk shows.

In popular science talk shows level tone is used most frequently, and falling-rising tone is employed most rarely, which is also characteristic of Ukrainian popular science talk shows.

In moral-ethical talk shows mixed tone is most often used as well as in Ukrainian talk shows of this kind, and level tones are used very rarely.

Entertaining talk shows are characterized by most frequent use of falling-rising melodious contour. Rising-falling tone is not typical of this kind of talk show.

British event talk shows are characterised by falling terminal tones, while complex (falling-rising and rising-falling) melodious contours are found in this type of talk shows quite rarely.

Popular science talk shows are also notable for most frequent use of falling tones, the least amount of cases of the use of falling-rising tone as well as absence of rising-falling tones.

In moral-ethical talk shows falling-rising tones are used most frequently, while level tones are absent in this type of programmes.

Entertaining talk shows are characterized by most frequent use of rising melodious contour, and the fewest number of cases of level tones which is also typical of Ukrainian entertaining talk shows.

As the result of the conducted research the author has come to the conclusion that Ukrainian, Russian and British talk shows differ from each other by a number of intonation means.

Дискурс телебесіди становить складну багатоаспектну єдність творів мовленнєворозумової діяльності комунікантів, в якій об'єднані такі складові контексту, в якому відбувається телевізійний дискурс: 1) технічні особливості телевізійного простору; 2) психосоціальний контекст цільового впливу, орієнтованого на велику аудиторію і окремі групи глядачів; 3) пресупозиційна база, що сприяє оптимальній взаємодії всіх структурних елементів бесіди [1: 57].

Складноструктурована послідовність знакових подій в дискурсі телебесіди репрезентує архетипові образи в безперервному потоці контекстуально зв'язаних епізодів, підпорядкованих типовому фреймовому сценарію. Події і об'єкти реального світу в процесі інтерпретованого перетворювання набувають форми певного узагальненого образу, що знаходиться на перетині різних семіотичних систем, зрозумілого і привабливого для більшості адресатів у певній соціально-культурній спільності, на конкретному часовому етапі.

У функціональному і семантичному плані телебесіди властива гнучкість. Тому дискурс телебесіди запозичує риси інших дискурсивних практик і комбінує їх відповідно до стратегічної лінії організаторів інтеракції, підвищуючи тим самим ілюкативний потенціал трансльованого повідомлення, завдяки чому формується поліреференційна і багатоінтенціональна модель дискурсу телебесіди.

Переважання інформаційного, моралізаторського або розважального елемента може слугувати ключовим параметром для класифікації типів сучасних телебесід, проте необхідно пам'ятати про умовний характер цієї класифікації через постійні зміни змістовного наповнення кожного випуску.

В основу вивчення інтонаційних параметрів різних видів телебесід покладено комплексний метод експериментально-фонетичного дослідження інтонації, який був вперше розроблений В. А. Артемовим [2] та одержав подальший розвиток в працях Л. К. Цеплітіса [3], В. А. Васильєва [4] і багатьох інших вітчизняних і зарубіжних лінгвістів, що працюють у галузі експериментально-фонетичного вивчення звучного мовлення [див., наприклад, 5; 6; 7; 8; 9; 10].

Актуальність проведеного дослідження визначається тим, що одержати повне уявлення про механізм мовленнєвої дії можна, лише розглянувши цей механізм у різних ситуаціях: в умовах міжособистісного спілкування, масової комунікації, взаємодії у малих групах, а також публічного виступу. На жаль, міжособистісна комунікація не одержала достатньої уваги, незважаючи на той факт, що вона посідає

далеко не останнє місце в спілкуванні людей. Дотепер основну увагу надавалося дослідженню естетичної дії, яка характерна для художньої літератури, а також раціонально-психологічному впливу на масову аудиторію під час публічної комунікації [6].

Метою цієї роботи є аналіз та порівняння мелодійних характеристик мовлення в українських, російських та британських телебесідах.

Матеріал дослідження, відібраний для проведення аудиторського аналізу — 80 телебесід, що транслюються українськими, російськими та британськими телеканалами (20 подієвих, 20 науково-популярних, 20 морально-етичних та 20 розважальних) загальною тривалістю більше 40 годин.

Результати аудиторського аналізу характеру руху мелодії завершення в різних видах телебесід свідчать про чіткі відмінності у всіх досліджених мовах (див. табл).

Так, в українських подієвих телебесідах найхарактернішим виявився висхідний мелодійний контур, зафіксований аудитором в 33 % випадків. Другим по частотності опинився рівний тон (27,2 %). При цьому нисхідно-висхідний мелодійний контур завершення зустрічався в даному виді телебесід досить рідко (в 4,6 % випадків), а висхідно-нисхідний тон взагалі не використовувався в даному виді бесід.

Науково-популярні телебесіди також відрізняються максимальною частотністю використання висхідного тону (39,3 %), якнайменшою кількістю випадків використання висхідно-нисхідного тону (3,4 %), а також відсутністю нисхідно-висхідного тону.

У морально-етичних телебесідах найчастіше використовується в порівнянні з іншими видами змішаний тон (28,2 %), а висхідно-нисхідний тон, який набагато рідше використовується в даному виді (15,7 %), проте, виявився найвищим у порівнянні з іншими видами телебесід, що свідчить про порівняно високе емоційне навантаження морально-етичних телебесід. Даний факт підтверджується і досить низькою кількістю використання рівних тонів (8,3 %).

Розважальні телебесіди характеризуються найбільшою частотою використання висхідного мелодійного контуру, зафіксованого аудитором в 36 % випадків (також як і в британських розважальних телебесідах). Наступними по частотності були визначені змішані тони (24,4 %). Рівні тони також, як і в британських розважальних телебесідах, характеризуються якнайменшою кількістю використання (5,8 %).

Російські подієві телебесіди відрізняються максимальною кількістю висхідних фінальних тонів (28,3 %). Дещо меншою кількістю використання характеризуються низхідні тони (24,6 %). При цьому низхідно-висхідні мелодійні контури завершення зустрічалися в даному виді телебесід досить рідко (8,4 %), а висхідно-низхідні тони не уживалися взагалі, також як і в українських і британських подієвих телебесідах.

У науково-популярних телебесідах частіше за все використовується рівний тон (31,2 %), другим по частотності використання є низхідний мелодійний контур (25,1 %), а рідше за все уживається низхідно-висхідний тон (1,8 %), що також є характерним і для українських науково-популярних телебесід.

У морально-етичних телебесідах найбільш часто використовується в порівнянні з іншими видами змішаний тон (28,6 %), також як і в українських телебесідах цього виду, а висхідно-низхідний тон, який набагато рідше використовується в даному виді (16,2 %), проте, виявився найвищим у порівнянні з іншими видами телебесід, що свідчить про порівняно високе емоційне навантаження морально-етичних телебесід. Даний факт підтверджується і досить низькою кількістю використання рівних тонів (7,9 %).

Розважальні телебесіди характеризуються найбільшою частотою використання низхідно-висхідного мелодійного контуру, зафіксованого аудитором в 32,5 % випадків. Другими по частотності були відзначені змішані тони (21,9 %). Висхідно-низхідний тон використовувався в даному виді досить рідко (7,4 %).

У британських подієвих телебесідах найбільш характерним виявився низхідний мелодійний контур, зафіксований аудитором в 35,3 % випадків. Другим по частотності опинився висхідний тон (27 %). При цьому складні (низхідно-висхідний і висхідно-низхідний) мелодійні контури завершення зустрічалися в даному виді телебесід досить рідко (в 9,1 % і 3,2 % випадків відповідно).

Науково-популярні телебесіди також відрізняються максимальною частотністю використання низхідного тону (45,7 %), якнайменшою кількістю випадків використання низхідно-висхідного тону (4,2 %), а також відсутністю висхідно-низхідного тону.

У морально-етичних телебесідах найчастіше використовується в порівнянні з іншими видами низхідно-висхідний тон (28 %), а висхідно-низхідний тон, який набагато рідше використовується в даному виді (11,4 %), проте, виявився найбільш вживаним у порів-

нянні з іншими видами телебесід, що свідчить про порівняно високе емоційне навантаження морально-етичних телебесід. Даний факт підтверджується і відсутністю рівних тонів.

Розважальні телебесіди характеризуються найбільшою частотою використання висхідного мелодійного контуру, зафіксованого аудиторіями в 28,7 % випадків. Другим по частотності виявився низхідно-висхідний тон (23,1 %). Змішані тони використовуються в даному виді дещо рідше (21,2 %), а рівні тони уживаються мінімальну кількість разів (2,7 %), також як і в українських розважальних телебесідах.

Таблиця
Сприймані мелодійні контури завершення фраз у досліджуваних видах телебесід (%)

	№ п/п	Вид телебесід	Мелодійна крива завершення					
			низх.	висх.	низх.-висх.	висх.-низх.	зміш.	рівн.
Українські	1	Подієві телебесіди	20,7	33	4,6	—	14,5	27,2
	2	Науково-популярні телебесіди	21,8	39,3	—	3,4	19,9	15,6
	3	Морально-етичні телебесіди	11,8	14,6	21,4	15,7	28,2	8,3
	4	Розважальні телебесіди	13,1	36	11,2	9,5	24,4	5,8
Російські	1	Подієві телебесіди	24,6	28,3	8,4	—	20,6	18,1
	2	Науково-популярні телебесіди	25,1	17,8	1,8	2,6	21,5	31,2
	3	Морально-етичні телебесіди	14	17,8	15,5	16,2	28,6	7,9
	4	Розважальні телебесіди	12,6	14,1	32,5	7,4	21,9	11,5
Британські	1	Подієві телебесіди	35,3	27	9,1	3,2	19,6	5,8
	2	Науково-популярні телебесіди	45,7	15,4	4,2	—	25,3	9,4
	3	Морально-етичні телебесіди	19,2	23,9	28	11,4	17,5	—
	4	Розважальні телебесіди	16,3	28,7	23,1	8	21,2	2,7

Проведене дослідження показало, що менша кількість випадків використання низхідних та рівних мелодійних контурів і більша кількість випадків використання складних мелодійних контурів

свідчать про більшу емоційну насиченість публіцистичних телебесід (до яких належать морально-етичні та розважальні телебесіди) в порівнянні з аналітичними (до яких відносяться події та науково-популярні телебесіди).

Таким чином, результати перцептивного аналізу підтверджують висунуту гіпотезу про існування певного набору мелодійних характеристик, що беруть участь в організації і диференціації різних видів українських, російських та британських телебесід.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Артемьева Ю. В. Акты референции в телевизионном дискурсе: Дис. ... канд. филол. наук. — Тверь, 2001. — 133 с.
2. Артёмов В. А. Метод структурно-функционального изучения речевой интонации. — М.: МГПИИЯ им. М. Тареза, 1974. — 160 с.
3. Цеплитис Л. К. Анализ речевой интонации. — Рига: Зинтане, 1974. — 272 с.
4. Васильев В. А. Учебное пособие по организации, проведению и анализу итогов экспериментального исследования по фонетике английского языка. — М., 1976. — 74 с.
5. Бровченко Т. А. Уровневая структура устного текста и его просодический анализ // Вісник Одеського національного університету. Філологія: мовознавство. — Одеса, 2007. — Том 12, вип. 3. — С. 31–40.
6. Брызгунова Е. А. Количественный и качественный анализ в экспериментальной фонетике // Материалы международной конференции “100 лет экспериментальной фонетике в России”. — СПб., 2001. — С. 32.
7. Гойхман О. Я., Надеина Т. М. Речевая коммуникация: учебник для вузов. — М.: ИНФРА-М, 2008. — 272 с.
8. Кодзасов С. В. Логико-коммуникативные функции интонации // Труды Международного конгресса по когнитивной науке. — Казань: Казанский гос. ун-т, 2004. — С. 37–44.
9. Кодзасов С. В., Кривнова О. Ф. Общая фонетика. — М.: РГГУ, 2001. — 592 с.
10. Надеина Т. М. Просодическая организация речи как фактор речевого воздействия: Дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.19. — М., 2004. — 428 с.

Стаття надійшла до редакції 04.10.13